

Обмеження сумісництва та суміщення державної служби з судово-експертною діяльністю: проблеми правового регулювання

Валентин Верьовкін

кандидат філологічних наук, докторант, головний державний інспектор, Державна податкова служба України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5849-9885>, e-mail: v.veryovkin@gmail.com

Розглянуто колізію між антикорупційними обмеженнями та правовою природою судово-експертної діяльності. Обґрунтовано її науково-практичний характер і необхідність уточнення правового регулювання.

Ключові слова: державна служба; судово експертиза; сумісництво; наукова діяльність; правове регулювання.

Incompatibility of Civil Service With Forensic Expert Activity: Problems of Legal Regulation

Valentyn Verovkin

The paper examines the conflict between anti-corruption restrictions and the legal nature of forensic expert activity. Its scientific and practical character and the need to clarify legal regulation are substantiated.

Keywords: civil service; forensic expertise; incompatibility; scientific activity; legal regulation.

Сучасна система адміністративного судочинства значною мірою спирається на спеціальні знання, які суд отримує через інститут судової експертизи. Водночас правовий статус осіб, які можуть виступати судовими експертами, залишається неоднозначним у контексті антикорупційних обмежень, встановлених для державних службовців.

Відповідно до законодавства про запобігання корупції, державним службовцем заборонено займатися іншою оплачуваною діяльністю, за винятком прямо визначених видів, серед яких наукова та викладацька діяльність. Судово-експертна діяльність у цьому переліку не згадується. У своїх офіційних роз'ясненнях НАЗК зазначає, що діяльність судового експерта є оплачуваною та не належить до наукової, а отже її здійснення державним службовцем порушуватиме встановлені законом обмеження [2].

Разом із тим, НАЗК підкреслює, що проходження навчання, атестації та здобуття кваліфікації судового експерта саме по собі не є порушенням законодавства. Проблема виникає на етапі фактичного здійснення експертної діяльності на оплатній основі, що трактується як інша оплачувана діяльність, незалежно від факту отримання винагороди [1].

Водночас, ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» прямо визначає судову експертизу як дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки. Це означає, що законодавець заклав наукову складову в саму сутність експертної діяльності [3].

Судово-експертна діяльність за своєю природою має науково-практичний характер. Вона базується на застосуванні спеціальних методик, використанні результатів наукових досліджень та постійному професійному розвитку експертів. Відповідно до п. 30 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», прикладні наукові дослідження - це теоретичні та експериментальні дослідження, спрямовані на одержання і використання нових знань для практичних цілей [4]. Їх результатом є нові знання, призначені для створення або вдосконалення методів, систем, технологій та вирішення актуальних суспільних завдань. Саме таким завданням і є встановлення обставин справи в процесі судочинства.

Отже, за своїм змістом судово-експертна діяльність відповідає ознакам прикладних наукових досліджень, що ставить під сумнів її виключно формальне тлумачення як оплачуваної діяльності без наукової складової. Це свідчить про нормативну колізію між

антикорупційним законодавством і галузевими актами у сфері науки та судової експертизи.

Водночас в одному з останніх листів-відповідей НАЗК зазначено, що здійснення судово-експертної діяльності державним службовцем може не вважатися порушенням вимог законодавства якщо така діяльність має ознаки наукової, зокрема здійснюється в межах виконання науково-дослідних робіт або на підставі договорів, пов'язаних із науковою діяльністю [2].

Порівняльний аналіз демонструє інший підхід у правових системах загального права. У США, відповідно до Federal Rule of Evidence 702, експерт визначається через наявність спеціальних знань, досвіду, підготовки або освіти [5]. Висновки повинні ґрунтуватися на достатніх даних і надійних методах. Критерієм допустимості є наукова обґрунтованість та релевантність висновку для встановлення фактів, а не службовий статус особи.

В українських умовах доцільно шукати баланс між запобіганням конфлікту інтересів і забезпеченням доступу суду до висококваліфікованих експертів. Удосконалення законодавства могло б передбачати виокремлення судово-експертної діяльності як особливого виду професійної або науково-практичної

діяльності, допустимої для державних службовців за наявності чітких запобіжників і механізмів прозорості.

Безумовно, значно логічніше та науково послідовніше було б продовжувати дослідження, розвиваючи попередні напрацювання та сформульовані раніше пропозиції. Однак сучасні виклики зумовлюють необхідність звернення до проблематики проведення судової експертизи на основі наданих матеріалів.

Перелік джерел посилання

1. Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 26.10.2021 р. № 30-24/77746-21.73858.
2. Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 25.11.2021 р. № 30-24/84393-21.80969.
3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
4. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
5. Federal Rules of Evidence (USA). Rule 702.